

# Apatija in kriza politike

Luka Lisjak Gabrijelčič

V Sloveniji že nekaj časa vlada prepričanje, da našo državo poleg gospodarske krize, ki je zajela vsa zahodna kapitalistična gospodarstva, pesti tudi globoka politična kriza. Ta kriza naj ne bi prizadela le trenutno vladajočega establišmenta, temveč vse politične stranke. Še več: zajela naj bi vse veje oblasti in vse inštitucije ter razgalila vsakršno pokvarjenost vodstvenega razreda kot takega.

Takšen vsesplošni kritični odnos do vsega je glede na okoliščine, v katerih smo se znašli, popolnoma razumljiv. Toda bolj kot o sami stvarnosti priča o določeni zagati, v kateri se je znašel dobršen del tistih državljanov, ki so upravičeno nezadovoljni s stanjem v državi. Ta zagata je nesposobnost jasne in natančne kritike; nesposobnost, da bi v kaosu zapletene družbene in politične stvarnosti izpostavili vrsto konkretnih problemov, jih identificirali, analizirali in poskušali ugotoviti njihovo morebitno medsebojno povezanost. Pavšalna kritika v svojem divjem obtoževalnem zanosu ne izpusti nikogar, a tudi nikogar ne izpostavi. Kot taka je zato idealno orodje v rokah tistih, ki bi se radi s posplošenim moraliziranjem izognili navedanju konkretnih odgovornosti.

Površna kritika splošne pokvarjenosti vladajočih slojev in vztrajno zoperstavljanje skorumpirane elite nasproti »ljudstvu« in »običajnim ljudem« sta značilni potezi populističnega diskurza. Zanimivo pa je, da ta populistični diskurz iz svoje splošne kritike političnih inštitucij in akterjev vedno znova izpušča inštitucijo, ki je resne in poglobljene kritike potrebna ravno tako kot ostale, če ne še bolj. Gre namreč za inštitucijo, na kateri temelji celoten demokratični ustroj: to so državljani ali, če hočete, ljudstvo kot nosilec suverenosti.

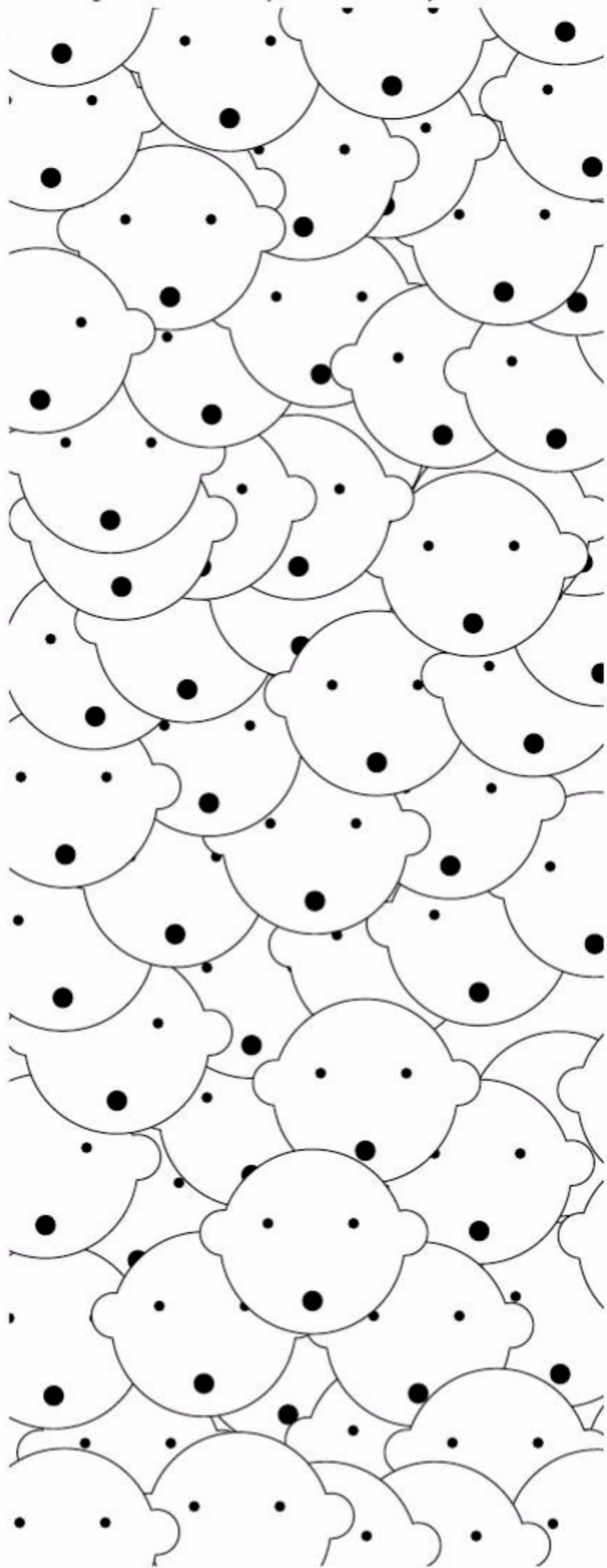
V času krize se je izkazalo, da je bil eden izmed inštitutov, ki smo jih v zadnjih dvajsetih letih nemara najbolj zapostavili, prav inštitut državljske participacije. To dolgoletno pomanjkanje integrirane državljske vzgoje se nam danes kaže v pomanjkljivem razumevanju inštitucij in mehanizmov političnega odločanja. Državljeni zato pogosto ne razumejo načina delovanja političnega procesa; ne razumejo motivov, ki vodijo posamezne politične akterje, in ne znajo pravilno oceniti interesov, ki so v igri v določenem političnem spopadu, tudi kadar so ti dovolj razvidni,

da za njihovo interpretacijo ni potrebno imeti posebnih informacij o zakulisnem dogajanju, ki je skrito očem javnosti. Najhuje pa ni to, da so državljani oropani vloge opazovalcev političnega procesa, temveč to, da jim je zaradi tega nepoznavanja onemogočeno aktivno sodelovanje v njem. Onemogočeno jim je, z drugimi besedami, da bi se lahko učinkovito organizirali za obrambo ali uveljavitev svojih legitimnih političnih interesov. To seveda ni slovenska specifičnost, ampak je znana značilnost vseh postkomunističnih držav, ki ima med drugim za posledico podoben vzorec političnega obnašanja državljanov. V zadnjih dveh desetletjih so številni opazovalci izpostavili značilnost vzhodnoevropskih držav, ki jo lahko imenujemo »kultura nerganja«. Ker državljani ne razumejo načina delovanja inštitucij, svojih upravičenih pritožb in predlogov prepogosto ne znajo pravilno usmeriti. Večkrat se zgodi, da ne vedo, na koga se morejo nasloviti glede določenega problema, kaj smejo pričakovati od določene inštitucije, kakšne so metode učinkovitega samoorganiziranja za doseg skupnega cilja; predvsem pa ne znajo oceniti možnosti uspeha njihove pobude in dejavnikov, ki na ta uspeh vplivajo. Tako narava političnega ustroja kot specifične iger interesov so jim tuje. Namesto, da bi oblikovali forume, namenjene reševanju problemov, zato vztrajajo pri forumih, ki so za takšen namen povsem neprimerni.

Vse to seveda povzroča frustracijo in apatijo. Politični proces se zdi še bolj odtujen od državljanov, kot resnično je. Namesto, da bi slednji poskušali analizirati razloge za takšno odtujenost in poiskati vzrode za njegovo presežanje, vztrajajo pri vedenju, ki to odtujenost le še povečuje. Posledice tega začaranega kroga se kažejo tako v obliki vsesplošnega obupa nad vzvodi demokratičnega odločanja, kot v obliki vse pogostejših in vse bolj fantastičnih teorij zarote. Delovanje sis-

tema se namreč zdi tako zagonetno in oddaljeno od vsakodnevnega življenjskega sveta državljanov, da se skoraj naravno ponudi misel, da ga obvladujejo mogočne in skrivnostne sile, na katere nimajo »navadni ljudje« nobenega vpliva.

Vse to proizvede stanje, v katerem je odnos drža-



vljanov do politike povsem negativen: omejen je na obrambo funkcije, ki se v skrajnem primeru kaže kot zaščita pred vdorom politike v zasebno življenje. V takšnem miselnem okolju se državljanji poslužujejo tistih obrambnih mehanizmov, ki so se jih navadili skozi dolgo socializacijo v socialističnem sistemu: cinizem, nezaupanje in nerganje, torej nefokusirano pritoževanje, kjer ni jasno definiran niti objekt pritožbe niti subjekt, na katerega naj bi se pritožba nanašala.

Resnici na ljubo je potrebno priznati, da je vse več primerov, ko se državljanji vendarle odločijo za državljansko participacijo. To se po navadi zgodi na točki, ko njihovi problemi postanejo tako pereči, da zahtevajo aktivni poseg v javni prostor. Zaradi slabega poznavanja političnih mehanizmov, brezplodnega vztrajanja pri praviškem jeziku (ali, kar je še slabše, jeziku abstraktnega moralizma), predvsem pa zaradi omejene možnosti mobilizacije v vzdušju rastoče apatije in cinizma, se večina teh posegov konča klavrno. Kot je nekoč zapisal filozof Ortega y Gasset, »brezplodni napor vodi v melanholijo«: neuspehi državljanske participacije tako le še poglobijo splošno vzdušje brezizhodnosti in vodijo v nadaljnjo apatijo.

Ena izmed večjih nevarnosti takšnega miselnega okolja je vznik bodisi nasilja bodisi antidemokratskih teženj, predvsem v obliki zahteve po »močni roki« ali po tehnokratskem prevzemu upravljanja nad javnimi zadevami. Pojav »šerifovskega« načina vladanja na lokalni ravni in okrepitev diskurza »strokovnosti« na nacionalni ravni sta zato pojava, ki nas ne bi smela puščati brezbržnih.

Mar s tem, ko trdimo, da je v krizi temelj demokratičnega sistema, torej sam princip državljanstva, pravzaprav ne podamo usodne kritike našega političnega ustroja? Če so sami temelji načeti, od kod lahko gradimo? Smo obsojeni na neizogibno poglobitev politične krize? Ravno obratno! Kriza državljanske participacije v našem primeru ne pomeni, da smo ta temeljni vzvod obrabili, temveč ravno nasprotno: sploh ga nismo še aktivirali. Vir naše politične ureditve je ostal pravzaprav še nedotaknjen: zato imamo danes dragoceno priložnost, da se vrnemo k njemu in od tod poskušamo revitalizirati našo republiko. In to velja tako na politično-aktivistični kot na teoretski ravni. •